

УДК 372.879.6

Мазін В.М.¹, Оржицький Р.Л.²

¹ д-р пед. наук, проф., НУ «Запорізька політехніка»

² асп., Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. Обґрунтовано, що на сьогодні в Україні недостатньо розроблена методика вдосконалення навичок соціальної взаємодії у процесі фізичного виховання у закладах загальної середньої освіти. Розглянуто значення термінів «соціальна взаємодія», «навички соціальної взаємодії». Описано види навичок соціальної взаємодії, дана їх характеристика, а також розглянуті шляхи вдосконалення цих навичок.

Ключові слова: соціальна взаємодія, навички соціальної взаємодії, здобувачі освіти.

Abstract. To date, in Ukraine, the method of improving social interaction skills in the process of physical education in general secondary education institutions has not been developed at a sufficient level. This article examines the meaning of the term social interaction, the meaning of the term social interaction skills, their types and characteristics, as well as ways of improving these skills.

Key words: social interaction, social interaction skills, education seekers.

Пріоритетним напрямком модернізації сучасної освіти є гармонійний розвиток особистості. При цьому фізичне виховання виступає невід'ємною частиною загального виховання, а урок з фізичної культури є одним із кращих засобів вдосконалення навичок соціальної взаємодії.

Для розвитку вітчизняної освітньої системи доцільно використовувати найкращі європейські здобутки в галузі фізичного виховання, щоб у майбутньому мати більш сильнішу та соціально зорієнтовану молодь, яка буде здатна вирішувати складні життєві питання у повсякденному житті.

Однак, заняття з фізичного виховання не завжди виконує завдання гармонійного та всебічного розвитку здобувачів освіти, формуючи у них конструктивні соціальні навички. Це пов'язано із недостатнім теоретичним обґрунтуванням структури і засобів виховного процесу, а також відсутністю у вчителів-практиків уявлення про зміст цілеспрямованого процесу формування навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури.

Метою нашого дослідження стало уточнення термінів «соціальна взаємодія», «навички соціальної взаємодії». При виконанні цієї мети визначено організаційно-педагогічні умови формування навичок

соціальної взаємодії у процесі фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти, їх особливості, та методи вдосконалення.

Методом дослідження виступив аналіз наукових джерел, у результаті якого обґрунтовано наступні положення.

У повсякденному житті у тій чи іншій конкретній ситуації кожній людині необхідно вступати в контакт з іншими людьми діючи при цьому таким чином, щоб викликати у них відповідну реакцію. Такі контакти позначаються терміном «взаємодія», під яким розуміється процес, в якому одна людина своїми діями стимулює діяльність іншої людини, або групи. Соціальна взаємодія – це процес обміну соціальними діями між двома і більше соціальними суб'єктами, процес безпосереднього або опосередкованого впливу цих суб'єктів один на одного [2, 5].

Під навичками соціальної взаємодії, або соціально-комунікативними навичками («м'які» навички, іноді «гнучкі» від англ. soft skills), розуміється комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за продуктивне виконання людиною професійних функцій на робочому місці [1]. На відміну від функціонально-технічних навичок (англ. hard skills), соціально-комунікативні навички не мають прямого зв'язку з професійними здібностями людини – вмінням працювати з тими чи іншими програмами, знанням механізмів, досвідом роботи. Зараз подібні навички набувають особливого значення, оскільки сприяють успішній роботі та кар'єрному зростанню [4].

Навички соціальної взаємодії формують міжособистісні відносини в суспільстві та колективі. Ці навички можуть включати в себе комунікативні здібності, мовні навички, особисті звички, когнітивні або емоційні співпереживання, управління часом, колективну роботу та риси лідерства.

Навички соціальної взаємодії обов'язково мають доповнюватися hard skills, проте у дослідженні, проведеному Гарвардським університетом, зазначено, що 80% досягнень у кар'єрі визначаються соціально-комунікативними навичками і лише 20% – професійними, функціонально-технічними, навичками [4].

У 2012 році Університет Східного Кентуккі опублікував список «десяти найважливіших соціально-комунікативних навичок», серед яких:

- комунікабельність;
- ввічливість;
- гнучкість розуму;
- чесність;
- навички міжособистісного спілкування;
- позитивний настрій;
- професіоналізм;

- відповідальність;
- вміння працювати в команді;
- знання професійної етики [5].

При цьому серед навичок соціальної взаємодії, виділяються три напрямки, це:

- співпраця;
- суперництво;
- конфлікт [5].

Процес фізичного виховання виступає зручним середовищем формування навичок соціальної взаємодії. У цьому процесі найбільш значущим виступає співпраця, так як а допомогою співпраці налагоджуються взаємовідносини у команді, класі, з вчителем. За допомогою співпраці здобувачі освіти збагачують свій досвід соціальних взаємин [1; 3].

Утім, для того, щоб процес формування навичок соціальної взаємодії був цілеспрямованим і керованим, педагогу необхідно визначити проблему, проаналізувати причини, знайти шляхи для вирішення, вжити ту чи іншу педагогічну дію, оцінити результати [3; 6].

В табл. 1 приведено можливі напрямки вдосконалення основних навичок соціальної взаємодії у процесі фізичного виховання.

Таблиця 1. Напрямки вдосконалення основних навичок соціальної взаємодії у процесі фізичного виховання

Навичка соціальної взаємодії	Напрямки вдосконалення
1	2
Базові комунікативні навички	Розвиток вміння ділитися, формувати команду, звертатися за ім'ям, встановлювати і підтримувати зоровий контакт, виконувати задані ролі, домовлятися і переконувати
Особисті комунікативні навички	Формування вміння приймати рішення, нести відповідальність, вирішувати проблеми, вести переговори
Мирне вирішення конфліктів	Навчання пошуку компромісів та порозумінь, формувати і відстоювати власну точку зору, поважати іншу точку зору, порозумінню
Робота у команді	Навчання взаємодопомозі, підтримці один одного, взаєморозумінню, надихання команди, конструктивного аналізу ситуацій а не критиці, участі у прийманні колективних рішень
Комунікація	Навчання ввічливості, уважності до

1	2
	співрозмовника, дотримання черги, коректному ставленню до думки інших
Соціальні зв'язки та взаємодія	Формування уміння покращення міжособистих стосунків та відносин у команді, контролювати емоції, налагоджувати ефективну взаємодію у команді
Взаємна мотивація	Навчання підтримці один одного у разі помилки, заохочення до сумісної діяльності, формування зацікавленості у спорті
Емпатія	Розвиток співчуття до інших людей, навчання щирому розумінню почуттів та ідей інших

При аналізі науково-педагогічної літератури, можливо зробити висновок, що на зараз в українських закладах загальної середньої у процесі фізичного виховання майже не приділяється належної уваги цілеспрямованому розвитку у здобувачів освіти навичок соціальної взаємодії.

При цьому, за останні роки у процесі фізичного виховання у закладах освіти з'явилося багато проблем, основна з яких, це зниження соціальної взаємодії здобувачів освіти, через перехід на дистанційну форму навчання, що призводить до зменшенню успішності, погіршення фізичного і психічного розвитку, погіршення стану здоров'я, зниженню мотивації до навчання, та погіршення їхньої соціалізації у суспільстві.

Вченими відмічається, що учні, які навчаються у дистанційному форматі зовсім не отримують необхідну суму соціальних знань, а ті соціальні навички, які все ж отримуються, зовсім не використовуються і не розвиваються у взаємодії з іншими людьми [5].

Означене обумовлює необхідність приділення особливої уваги орієнтації процесу фізичного виховання не тільки на фізичне вдосконалення, а й на розвиток навичок соціальної взаємодії учнів. Коли соціальна взаємодія стає частиною динамічного руху у класі, тоді класи становляться місцем активних дій. Адже, коли спілкування вчителя з учнями і учнів між собою створює умови для спільного пошуку методів та шляхів вирішення проблем, стимулює творчі можливості, що у комплексі значною мірою покращує навчальну діяльність та соціальну взаємодію у класі [5].

Щоб сформувати зацікавленість здобувачів освіти до занять з фізичного виховання, повинно зробити так, щоб цей процес був цікавим,

удосконалювати його за рахунок включення нових видів спорту, що викликають у здобувачів освіти високий інтерес. Серед видів спорту, які можуть бути запропоновані їм, доцільно розглянути бокс, який, як може слугувати дієвим засобом покращення навичок соціальної взаємодії, та фізичного удосконалення учнів.

Сподіваємось, що використання уроків боксу у закладах загальної середньої освіти у якості середовища для вдосконалення навичок соціальної взаємодії буде ефективним. Перевірка цього припущення – тема нашого подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел

1. Beckmann A. Die Europäischen Schulen in Recht der Jugend und des Bildungswesens. *RdJB*. 2019. Heft 3. p. 274. URL: <https://doi.org/10.5771/0034-1312-2019-3-274>.
2. Elasm Ejjaberi A, Rodríguez Rodríguez S, Aparicio Chueca M. Effect of eSport sponsorship on brands: an empirical study applied to youth. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. vol. 20. pp. 852–861.
3. Mazin V., Byrka M. Motives of teenagers to participate in fencing and football sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Art # 165 pp. 1319-1326. DOI:10.7752/jpes.2022.05165.
4. Robles, Marcel M. Executive Perceptions of the Top 10 Soft Skills Needed in Today's Workplace. *Business Communication Quarterly*. 2012. T. 75, № 4. p. 453–465. doi:10.1177/1080569912460400.
5. Гончарова О. К. Соціальні навички учнів початкової школи як предмет педагогічного дослідження. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. Вип. 1. С. 103–109.